

Akcionářská žaloba – účinný nástroj k ochraně zájmů společnosti, nebo riziko pro kvalifikovaného akcionáře?

Kvalifikovaný akcionář¹ má k dispozici široké spektrum nástrojů, jejichž cílem je ochrana jeho práv, včetně posílení kontroly nad činností volených orgánů společnosti, a ochrana samotné společnosti. Jedním z nejvýznamnějších nástrojů je tzv. akcionářská žaloba. Tento institut, upravený v § 371 a násl. ZOK, umožňuje kvalifikovanému akcionáři jednat jménem společnosti za účelem vymáhání náhrady újmy či jiného plnění, které společnosti náleží.

Z pohledu korporátní a litigační praxe jsou akcionářské žaloby využívány stále častěji. Účinným nástrojem jsou např. v případech, kdy majoritní akcionář ovládne orgány společnosti a v důsledku svého vlivu samostatně určuje další směřování společnosti k její újmě.

Důvody pro podání akcionářské žaloby

Na základě akcionářské žaloby se kvalifikovaný akcionář může jménem společnosti domáhat především náhrady újmy způsobené členy volených orgánů – představenstva, dozorčí rady či správní rady – a to jak současnými, tak bývalými. Žalobu může taktéž směřovat vůči osobám, které pomocí svého vlivu rozhodujícím a významným způsobem ovlivnily chování společnosti.

Vedle toho může uplatnit i nároky vyplývající ze zvláštních dohod² uzavřených mezi společnostmi a členem orgánu o vypořádání újmy způsobené porušením péče řádného hospodáře nebo požadovat splacení emisního kursu od jiného akcionáře, který je v prodlení s jeho splacením.

Podmínky podání akcionářské žaloby

Uplatňovat nároky společnosti a hájit její zájmy je primárně odpovědností volených orgánů společnosti. Pokud tyto selžou, jsou na řadě akcionáři společnosti. Podání akcionářské žaloby je proto podmíněno tím, že kvalifikovaný akcionář písemně oznámí svůj záměr příslušnému orgánu, zpravidla dozorčí radě, a tato neuplatní nárok sama „bez zbytečného odkladu“.³

Ačkoli zákon nevyžaduje detailní skutkový popis, oznámení musí být formulováno natolik určitě, aby bylo zřejmé, jaký nárok má být uplatněn, vůči komu a v jaké souvislosti. Přestože forma oznámení je volná, jeho obsah by měl umožnit dotčenému orgánu učinit kvalifikované rozhodnutí o dalším postupu. Ten je totiž nadále vázán povinností péče řádného hospodáře a nemůže rozhodnout bez přípravy, ověření skutkového základu a posouzení právních důsledků. Lhůta pro reakci není zákonem výslovně stanovena, měla by však proběhnout bez zbytečného odkladu.

V situaci, kdy žaloba směřuje vůči členovi představenstva, je notifikována dozorčí rada. Pokud kvalifikovaný akcionář hod-

lá žalobu podat vůči jiné osobě než členovi představenstva, je naopak povinen písemně informovat představenstvo.

Nejnovější judikatura Nejvyššího soudu explicitně potvrdila, že podání akcionářské žaloby není podmíněno předchozím využitím jiných méně invazivních prostředků, jako např. soudní uplatnění práva na vysvětlení a/nebo přezkum zprávy o vztazích.⁴

Procesní aspekty žaloby

Akcionářskou žalobu podává kvalifikovaný akcionář jménem společnosti, která je v soudním řízení formálně žalobcem a účastníkem. Akcionář zde vystupuje jako zákonný zástupce.

Řízení o žalobě je sporné a projednávají jej v prvním stupni krajské soudy místně příslušné podle sídla společnosti. Žalobcem je akciová společnost, nikoli akcionář. Na druhou stranu pouze kvalifikovaný akcionář, který žalobu podal (nebo jeho právní nástupce), má oprávnění s řízením nakládat – např. vzít žalobu zpět. Naopak osoby, proti nimž žaloba směřuje, by jinak byly oprávněny jednat za společnost, tuto pravomoc nemají. V opačném případě by totiž šlo o porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře a o nepřípustný konflikt zájmů.

Specifikem řízení o akcionářské žalobě je, že dochází k přenesení důkazního břemene na žalovaného.⁵ Jedná se o důležitý korektiv informační asymetrie, která jinak znevýhodňuje akcionáře usilujícího o prosazení zájmu společnosti. Tato úprava umožňuje kvalifikovanému akcionáři efektivněji chránit společnost i v případech, kdy nemá plný přístup ke všem relevantním informacím.

Pokud jde o soudní poplatek, osobou povinnou k zaplacení je žalobce – tedy samotná společnost. V praxi ovšem statutární orgán společnosti zpravidla odmítne poplatek zaplatit. V případě neuhrazení soudního poplatku by soud přistoupil k zastavení řízení. Kvalifikovanému akcionáři tak nezbyde než poplatek uhradit a případně se domáhat jeho vrácení v rámci bezdůvodného obohacení. Eventuálně by mohl požádat o osvobození od soudního poplatku.⁶ Nutno zdůraznit, že společnosti vznikají také náklady řízení, které mohou dosahovat značné výše.

Rizika pro kvalifikovaného akcionáře

Při výkonu svého práva, tj. při podání žaloby, musí kvalifikovaný akcionář respektovat své akcionářské povinnosti, a to zejména povinnost loajality.⁷ Tato povinnost je neoddelitelná od samotného členství v korporaci a nelze se jí vzdát ani ji omezit po dobu, kdy členství trvá.

Pokud kvalifikovaný akcionář podá akcionářskou žalobu v rozporu s touto povinností – např. se zjevným úmyslem poškodit společnost, způsobit jí náklady nebo zatížit její vnitřní chod – může tím založit svou odpovědnost za způsobenou újmu.

Akcionář by tedy neměl žalobu podat např. z důvodů osobní msty či konkurenčního boje. Pokud tak učiní, musí počítat s tím, že může být odpovědný za újmu způsobenou jak akciové společností, tak i konkrétnímu členovi orgánu, který může svůj nárok uplatnit u soudu. Může se jednat o vymáhání nákladů řízení, které byla společnost nucena zaplatit, ale i např. o odškodnění další nemajetkové újmy, ušlého zisku apod.

Akcionářská žaloba ve světle aktuální judikatury

Ne každá akcionářská žaloba musí přirozeně vést k úspěchu – zejména u složitých sporů může být výsledek nejistý i přes důkladnou přípravu a legitimní cíl spočívající v ochraně společnosti. Znamená však samotný neúspěch žaloby automaticky porušení loajality nebo dokonce zneužití práva ze strany kvalifikovaného akcionáře?

Touto otázkou se v nedávném rozhodnutí zabýval Nejvyšší soud.⁸ V projednávaném případě podala společnost žalobu na zaplacení přibližně 1,2 milionu korun z titulu náhrady újmy, kterou jí měl její akcionář způsobit podáním akcionářské žaloby proti členům představenstva společnosti.

Nejvyšší soud zdůraznil, že samotný procesní neúspěch akcionářské žaloby bez dalšího neznamená, že došlo ke zneužití práva. Klíčové je vždy posoudit okolnosti, za nichž byla žaloba podána, a zejména motivaci akcionáře. Pokud akcionář sledoval legitimní účel tohoto institutu – tedy ochranu majetkových práv společnosti – a nejednal v rozporu s povinností loajality, pak ani neúspěšné řízení nezakládá jeho odpovědnost za újmu nebo náklady řízení.⁹

Naopak za zneužití práva a jeho šikanózní výkon může být považována žaloba, jejímž skutečným cílem je dosažení individuální výhody akcionáře – např. snaha o donucení společnosti nebo jiných akcionářů k odkupu jeho podílu, záměrná šikana členů volených orgánů nebo destabilizace vnitřních poměrů. Pokud se však v řízení neprokáže, že akcionář sledoval takovýto nedovolený cíl, nelze o zneužití práva hovořit. Závěr o neoprávněném výkonu akcionářského práva tedy nemůže být založen pouze na výsledku sporu,

ale vyžaduje pečlivé zhodnocení záměru a kontextu jeho zahájení.

Akcionářská žaloba ano, ale...

Zákon poskytuje kvalifikovanému akcionáři významný nástroj k ochraně zájmů akciové společnosti. Jeho využití však předpokládá odpovědný přístup, respekt k zásadě loajality a upřímný zájem na ochraně zájmů společnosti, nikoli na osobním prospěchu či mstě. Akcionářská žaloba vyžaduje pečlivé zvážení jak věcné opodstatněnosti, tak možných dopadů, včetně procesních a reputačních. Nedávná judikatura potvrzuje, že neúspěšná žaloba sama o sobě nezakládá domněnku zneužití práva. Přesto však platí, že ten, kdo se rozhodne žalobu podat, musí být připraven nést odpovědnost za její účelové nebo zjevně nelegitimní uplatnění.

Mgr. Paulína Stedl, vedoucí advokátka

Mgr. Ing. Jana Veberová, advokátní koncipientka
Aegis Law, advokátní kancelář, s.r.o.

AegisLaw

Poznámky:

¹ Ohledně definice kvalifikovaného akcionáře viz § 365 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů („ZOK“).

² Viz § 53 odst. 3 ZOK.

³ Viz § 374 ZOK.

⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 1753/2024 ze dne 29. 4. 2025, bod 27.

⁵ Viz § 4 ZOK.

⁶ Možnosti uhradit soudní poplatek až v souvislosti s rozhodnutím ve věci samé se věnoval Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 27. 5. 2021, sp. zn. 27 Cdo 1767/2020, přičemž tuto možnost uhrazení soudního poplatku odmítl.

⁷ Viz § 212 NOZ.

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 1753/2024 ze dne 29. 4. 2025.

⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 1753/2024 ze dne 29. 4. 2025, bod 26.